

Adıyaman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Ders: Sosyal Bilgiler

Sınıf: 5

Ünite: 1

**Adıyaman
2020**

Bu Çalışma İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün Koordinasyonunda
Gölbaşı Mimar Sinan Ortaokulu,
Gölbaşı Şehit Ahmet Demir Ortaokulu ve
Gerger Atatürk Ortaokulunun
Katkılarıyla hazırlanmıştır.

DERS: SOSYAL BİLGİLER

SINIF: 5

ÜNİTE NO: 1.ÜNİTE:

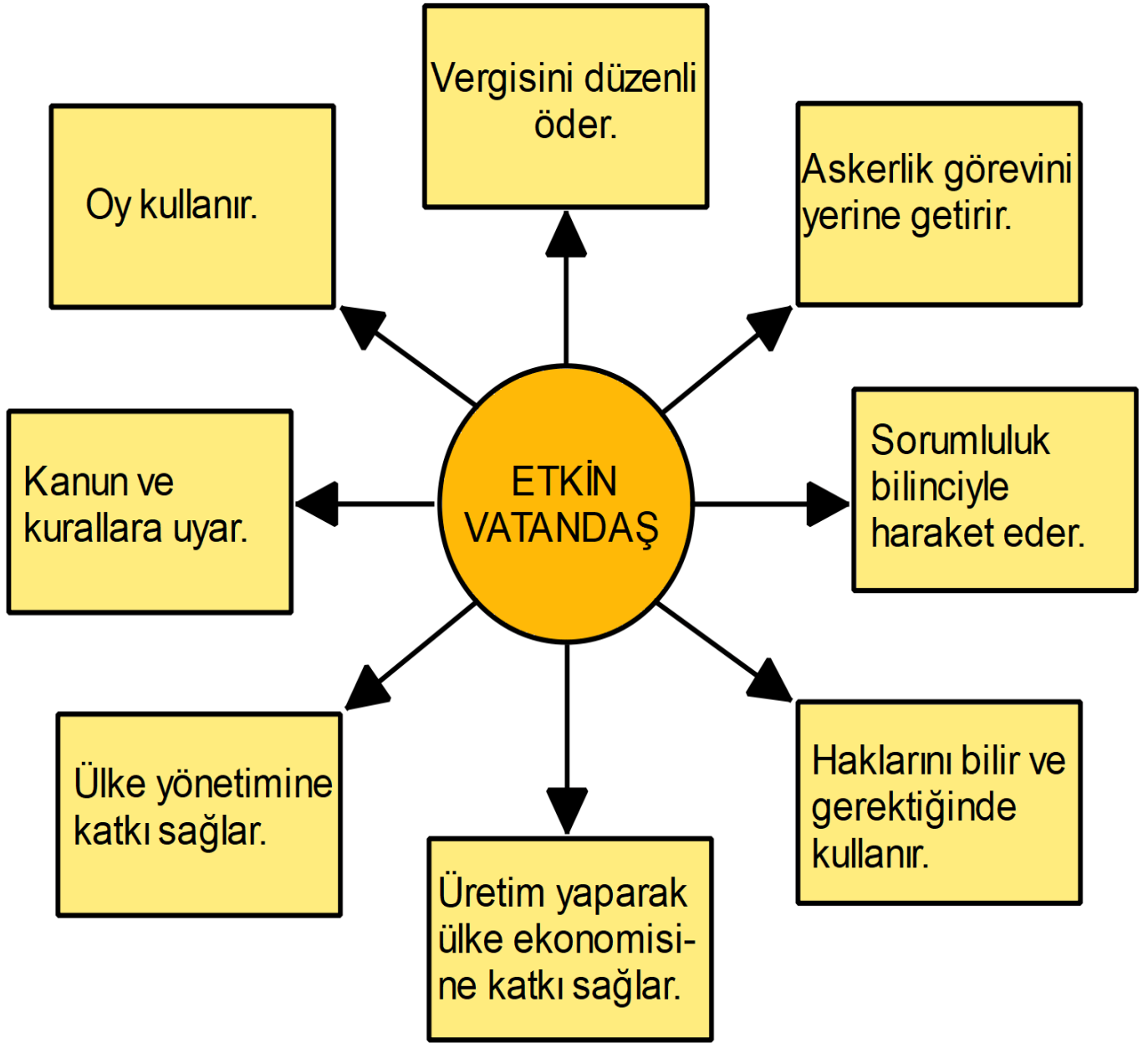
ÜNİTE ADI: BİREY VE TOPLUM

KONU ÖZETİ

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEN ÖĞRENDİKLERİMİZ

- Resmi kimlik belgelerimizde hangi bilgileri bulunduğunu ve resmi kurumlarda (hastane, okul vb.) işlem yapabilmek için kimliğimizin gerekli olduğunu öğrendik.
-
- Günlük yaşamımızda kullandığımız mekânların krokisini çizebilmeyi öğrendik.
-
- Teknolojik ürünleri kendimize, başkalarına ve doğaya zarar vermeden doğru bir şekilde kullanmayı öğrendik.
-
- Kendimize ait bir bütçe oluşturmayı ve bu bütçeyi daha iyi değerlendirebilmeyi öğrendik

Vatandaş: Aynı toprak üzerinde yaşayan ve aynı devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan kişilere vatandaş denir. Haklarını ve sorumluluklarını bilen ve bunları yerine getiren herkes etkin vatandaşdır.

Kavram haritası - 1

Sosyal Bilgiler; tarih, coğrafya, ekonomi, vatandaşlık ve hukukla ilgili konular içeren bir derstir. Bu ders, bizim etkin ve sosyal bir vatandaş olmamıza katkı sağlar.

SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN SAĞLADIĞI FAYDALAR

Milli kültürümüzü oluşturan temel öğeler ve millet olma bilincinin geliştirilmesine katkı sağlar.

Bilim ve teknolojinin insan hayatına olumlu - olumsuz etkilerini öğrenmemizi sağlar.

Türk milletine ait bağımsızlık ve egemenlik unsurlarının neler olduğunu öğreniyoruz.

Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik, kültürel ve sosyal ilişkilerini öğreniyoruz.

Ekonomik faaliyetlerin insan hayatındaki yeri ve önemini kavramamızı sağlar.

Eleştirel düşünme, ilgi, istek ve yeteneklerimizin farkına varmamızı sağlar.

Birlikte yaşamamanın ve yardımlaşmanın önemini kavramamızı sağlar.

Ülkemize karşı görev ve sorumluluklarımızı öğrenmemizi sağlar.

Yaşadığımız çevrenin coğrafi özelliklerini tanımamızı sağlar.

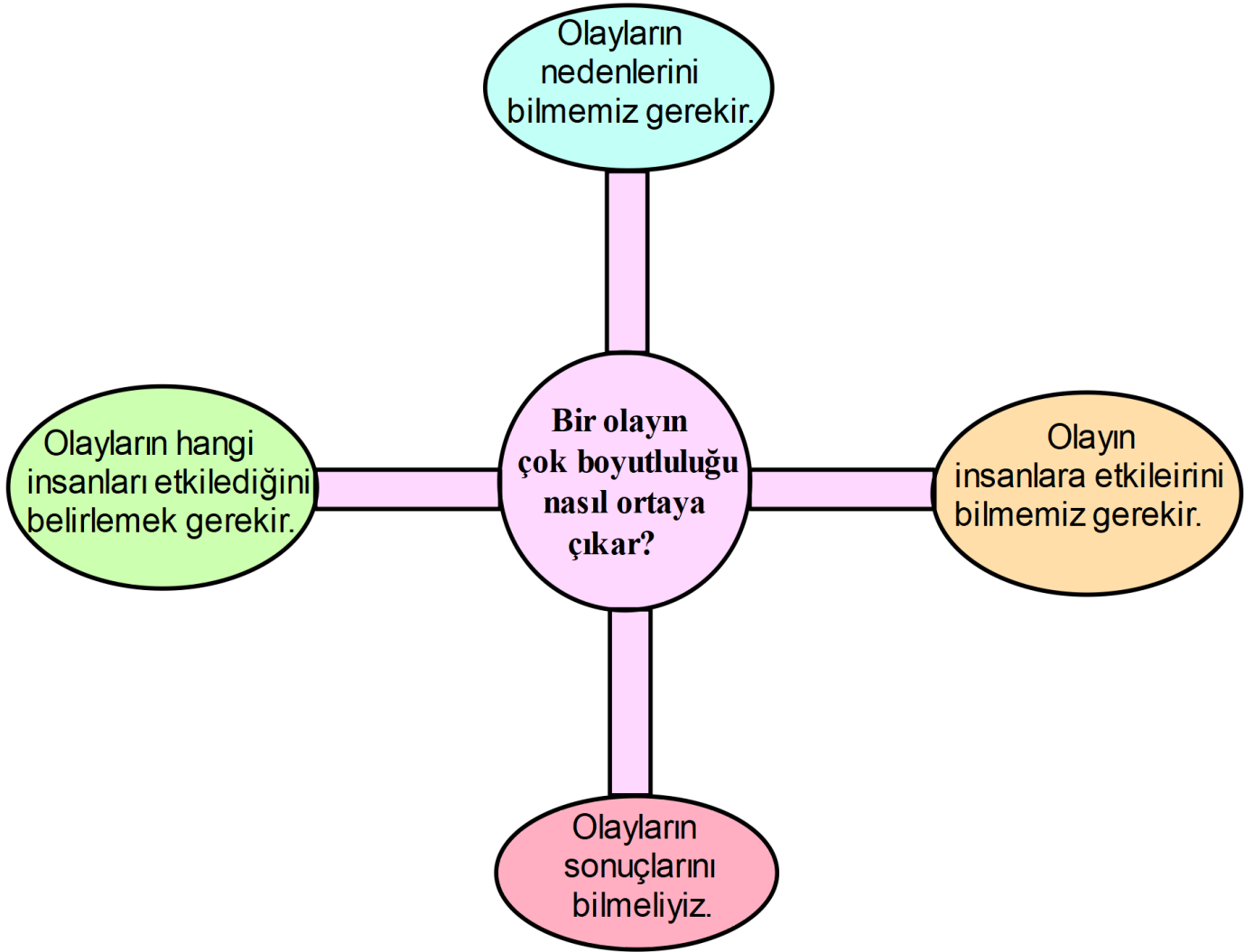
Haklarımızı ve sorumluluklarımızı öğreniriz.

Kavram haritası – 2

ÇOK BOYUTLULUK

Günlük hayatta birçok farklı olaylar ile karşılaşmaktayız. Karşılaşılan olaylar her insanı farklı şekillerde etkilemektedir. Bir olayın birden fazla nedeni ve sonucu olması durumuna **çok boyutluluk** denir.

Kavram haritası – 3

HAK VE SORUMLULUKLARIMIZ

Birey:

Toplumu oluşturan insanlardan her birine birey denir.

Grup:

Ortak bir amaç için bir araya gelen, aralarında etkileşim az olan, en az iki kişiden oluşan topluluğa grup denir.

Örneğin: Ailemiz, arkadaşlarımız ve akrabalarımız bulunduğumuz gruplardır.

Sosyalleşme:

Bireyin içinde yaşadığı toplumun bir üyesi olma sürecine sosyalleşme denir.

Örneğin: Arkadaşlarımızla selamlaşmak ve onlara hal hatır sormak sosyalleşme örnekleridir.

Aile, toplumun en küçük birimidir ve katıldığımız ilk sosyal gruptur. Sosyalleşmemizde ve toplumsal hayata uyum sağlamamızda etkili olan diğer bir grup da akrabalarımızdır. Arkadaş grubu da toplum hayatına katılmamızı kolaylaştıran bir başka gruptur.

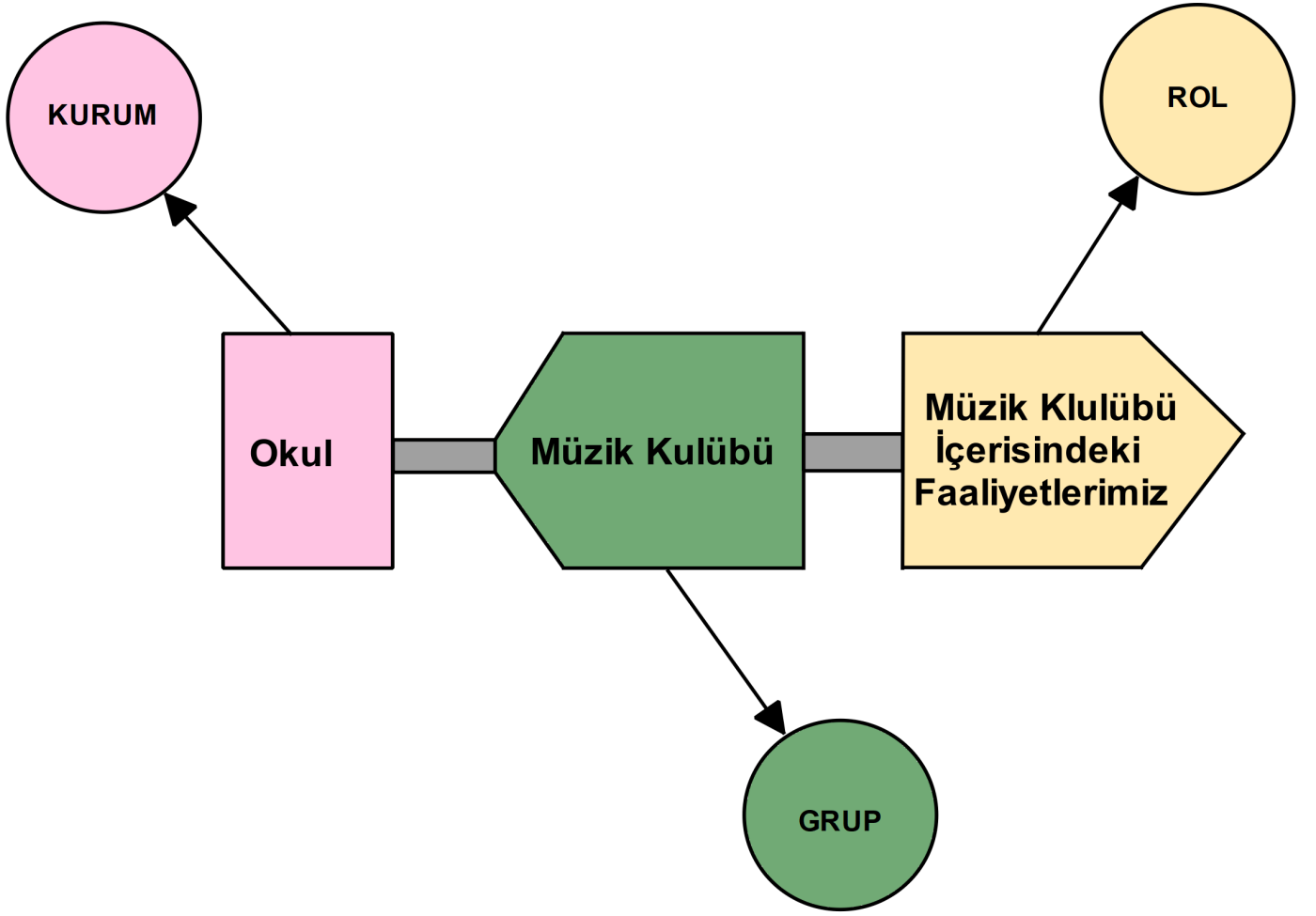
Kurum:

Eğitim, güvenlik, sağlık ve ulaşım gibi ihtiyaçlarımızı tek başımıza karşılamak zordur. Bu sebeple temel ihtiyaçlarımızı karşılamak için çeşitli kurumlar kurulmuştur. Toplumsal yarar sağlamak veya bir ürün üretmek amacıyla oluşturulmuş yapılara kurum denir.

Örneğin: Okul, hastane, emniyet müdürlüğü, jandarma vb. kurumlara örnektir.

Rol: Bireyler olarak üyesi olduğumuz grup ve kurumlarda çeşitli rollerimiz bulunmaktadır. Bireyin ait olduğu grup veya kurumlarda üstlendiği görevlere rol denmektedir.

Dikkat: Bir kimse birden fazla grup içerisinde yer alabilir ve her grupta farklı roller üstlenebilir.

Kavram haritası – 4

Hak: Yasal veya toplumsal olarak bireylere tanınan yetki ve kazançlara hak denir. Bireylerin ait olduğu grup veya kurumlarda çeşitli hakları vardır.

Sorumluluk: Bireylerin yaptığı davranışların sonucunu üstlenmesine denir. Bireyler toplum içerisinde üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmekle yükümlüdür.

Örneğin: Oyun oynamak bir haktır.

Ancak başkalarını rahatsız etmeden oyun oynamak bir sorumluluktur.

Bazı Haklarımız:

- Bana karşı ayrımcılık yapılamaz
- İşkence yapılamaz.
- Görüş ve düşüncelerimi açıklayabilirim.
- Bilgi almak hakkım var.
- Eğitim ve sosyal güvenlik haklarım var
- Düşünce, din ve vicdan özgürlüğüne sahibim
- Özel yaşamım her zaman gizlidir.

Bazı Sorumluluklarımız:

Okulumuzda;

- Okulumuza zamanında gitmek.
- Ödevlerimizi zamanında yapmak.

Evimizde;

- Evimizi temiz tutmak.
- Evdeki iş bölümüne katılmak

Tüm dünya çocuklarının haklarını korumak için **BM (Birleşmiş Milletler)** tarafından Çocuk Hakları Sözleşmesi imzalanmıştır.

UNICEF: Dünya çocuklarını korumak ve yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla Birleşmiş Milletler tarafından kurulan bir yardım kuruluşudur.

ETKİNLİK ÇALIŞMALARI

A. Aşağıda verilen sorulardan doğru olanlara (D), yanlış olanlara (Y) yazınız.

- 1- ( ) Türkiye'Uluslar Arası Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 1920 yılında imzalamıştır.
- 2- ( ) Sağlıklı ve dengeli beslenmek, vücut temizliğimizi sağlamak kendimize karşı sorumluluklarımızdandır.
- 3- ( ) Çocukların evde hiçbir hakkı yoktur.
- 4- ( ) Okulun sunduğu sosyal ve kültürel faaliyetlere katılmak okuldaki haklarımızdandır.
- 5- ( ) Sosyal Bilgiler dersi hak ve sorumluluklarımızı öğrenmemizi sağlar.

B. Aşağıda verilen kelimeleri uygun boşluklara doldurunuz.

Rol

Aile

Hala

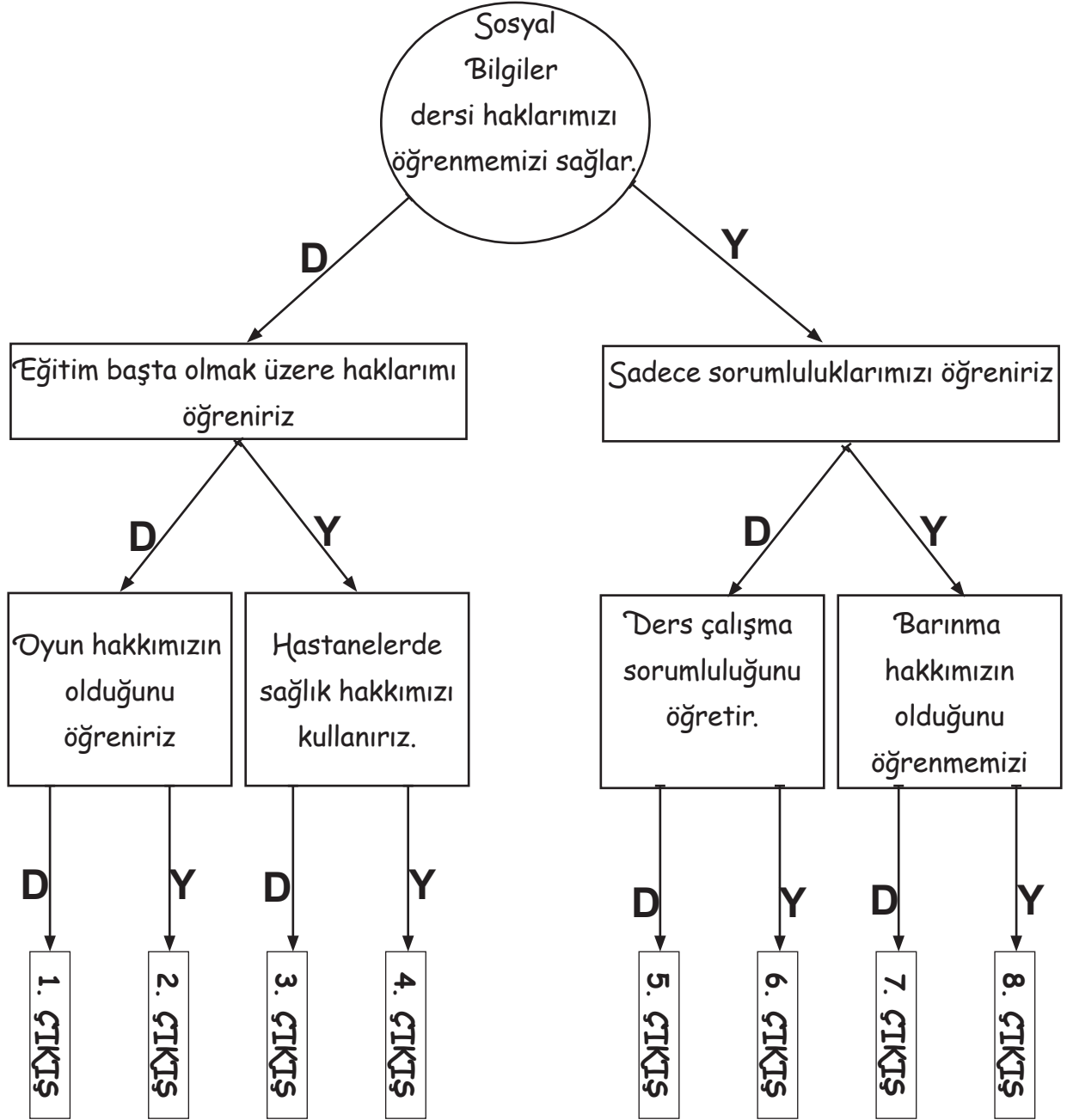
Eğitim

Sorumluluk

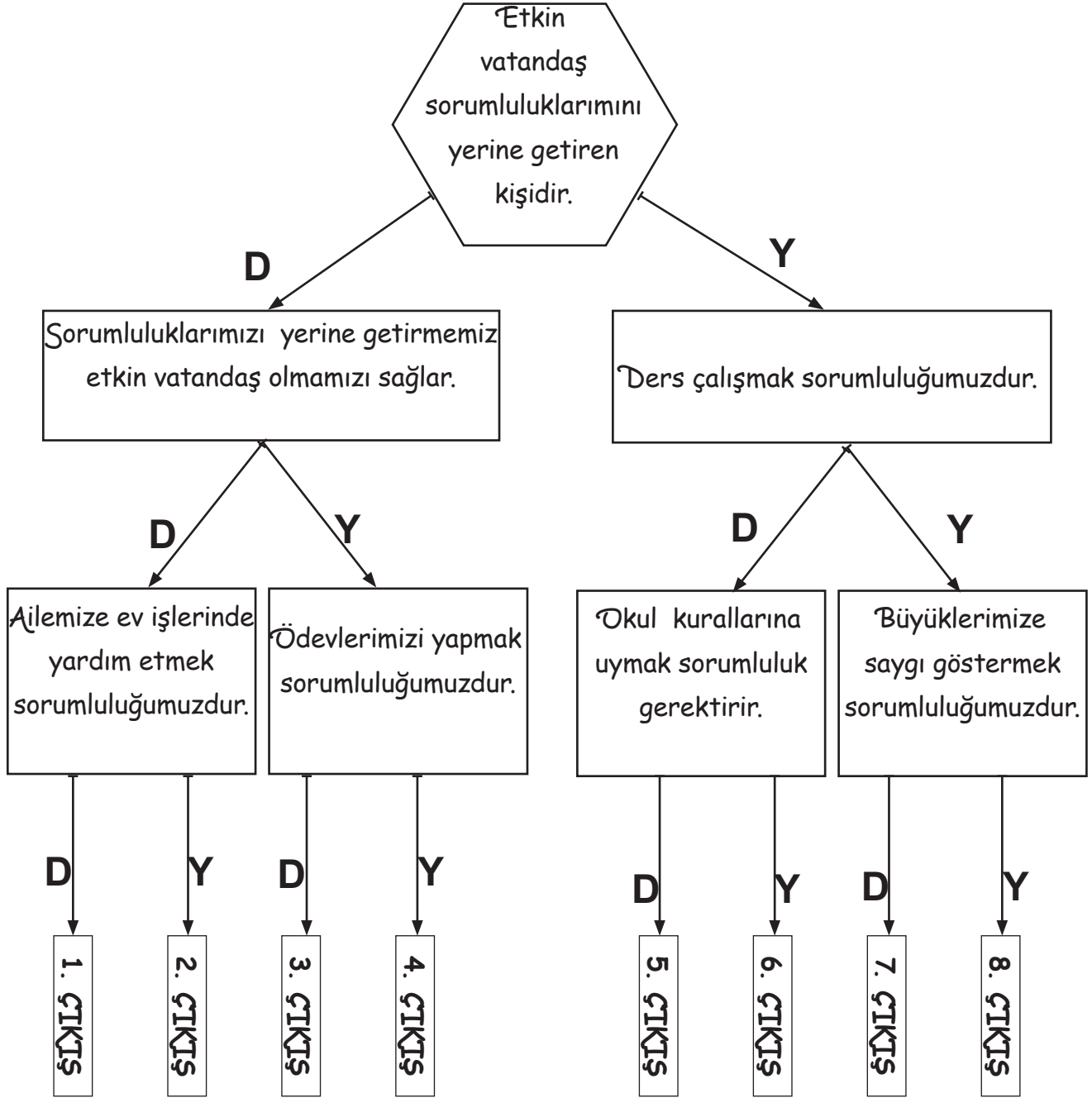
Çok Boyutluluk

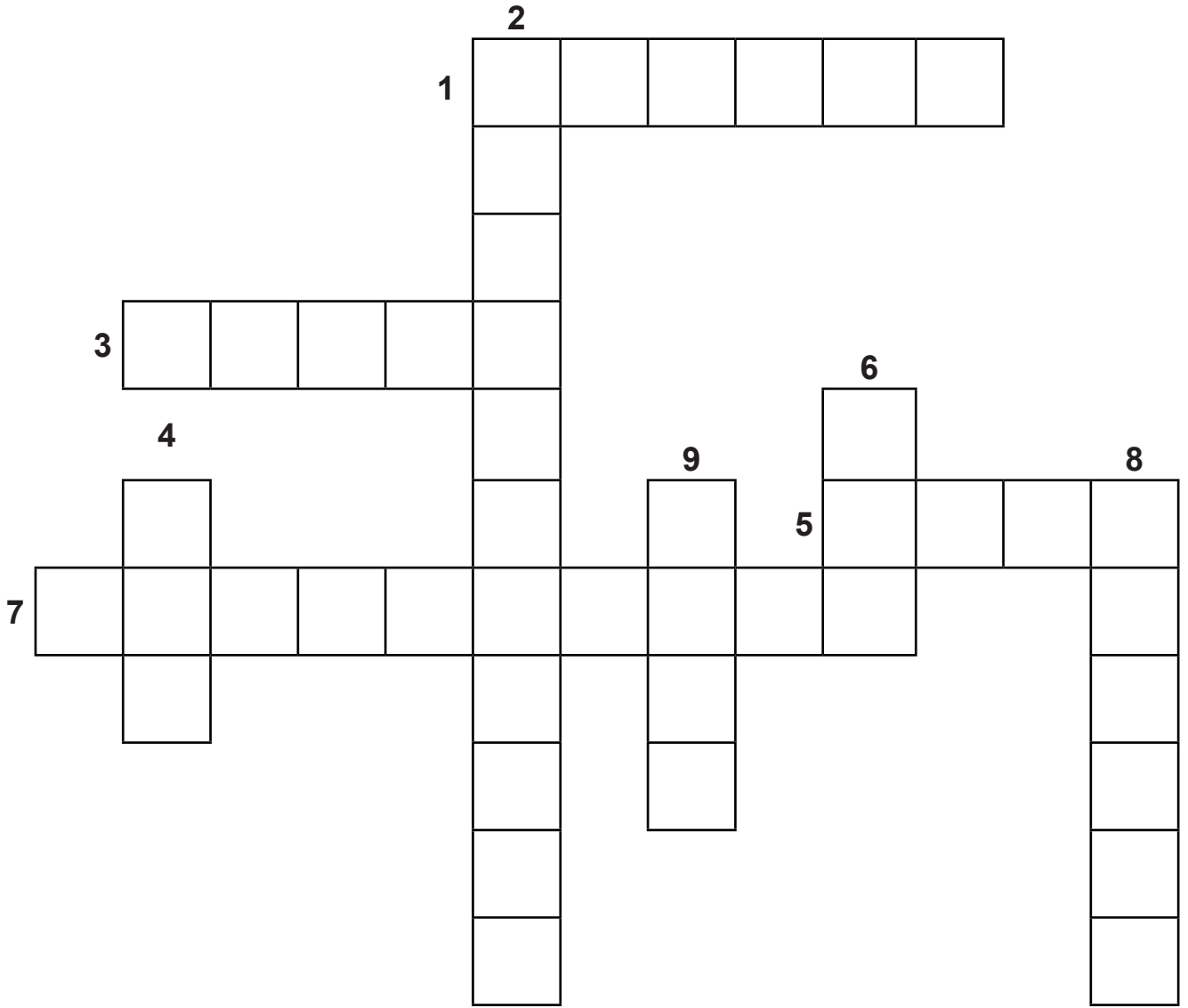
- 1) ....., yaşamımız boyunca çok yakın ilişkide bulunduğumuz önemli bir kurumdur.
- 2) Ben doğunca babamın kız kardeşi ..... rolünü üstlendi.
- 3) Okulda en temel haklarımızdan ..... hakkını görürüz.
- 4) Bir olayın birden çok nedeninin ve sonucunun olmasına ..... denir.
- 5) Bireylerin bulundukları grup içinde üstlendikleri görevlere ..... denir.

- C Aşağıda verilen bilgileri doğru ve yanlış olma durumuna göre değerlendirdiğinizde kaçınıcı çıkışa ulaşacağınızı bularak ulaştığınız çıkışı verilen boşluğa yazınız.

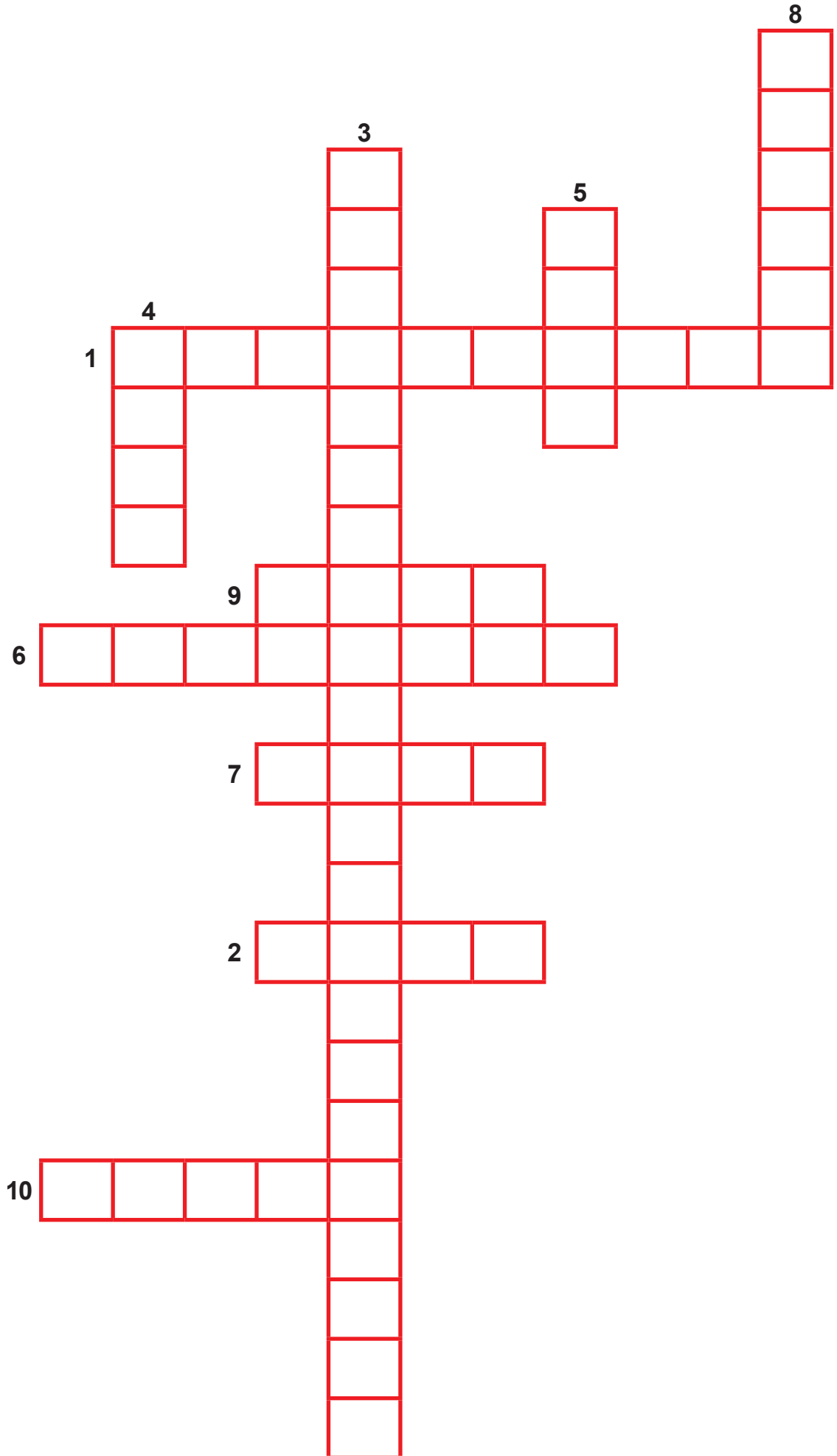

D) Aşağıda verilen bilgileri doğru ve yanlış olma durumuna göre değerlendirdiğinizde kaçınıcı çıkışa ulaşacağınızı bularak ulaştığınız çıkışı verilen boşluğa yazınız.

1. Hastanelerde doktor ve hemşirelerin yardımlarıyla kullanmış olduğumuz hakkımız.
2. Bireyin içinde yaşadığı topluma uyum sağlama süreci.
3. Toplumu oluşturan insanların her birine denir.
4. Grup, kurum veya herhangi bir işte kişilere verilen göreve denir.
5. Anne, baba ve çocuklardan oluşan toplumun temel yapı birimi.
6. Herhangi bir şeyi yapabilme yetkisi.
7. Kişinin aldığı görevi yerine getirmesine denir.
8. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından verilen okulda gördüğümüz en temel haklarımızdan biridir.
9. Bir işi bitirmek için neyin, ne zaman yapılacağının önceden düzenlenmesine denir.

F) Aşağıdaki cümlelerin karşılığı olan sözcükleri ilgili bölümlere yazalım

1. Kişinin kendi davranışlarını ya da kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarının üstlenmesi, mesuliyet.
2. Evde içinde bulunduğumuz gruplardan biri.
3. Çocukların haklarını belirten uluslar arası bildinge.
4. Okulda ait olduğunuz gruplardan biri.
5. Okulda ait olduğunuz gruplardan biri.
6. Bir toplumsal üretim düzeni içindeki değişik görev ve hizmetlerin, toplumun üyeleri arasında karşılıklı bağımlılık ilişkileri içinde bölünmesi
7. Aynı yerde bulunan kimse ve nesnelerin bütünü, küme, öbek.
8. Yaya kaldırımlarından yürümemiz, neredeki sorumluluklarımız arasında yer alır?
9. Derslere zamanında girip çıkmanız neredeki sorumluluklarınız arasında yer alır?
10. Grubu yönetene denir.

G) Aşağıdaki cümlelerin başında verilen boşluğa ifade doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

(.....) Okuldaki kütüphaneden yararlanmak hakkımızdır.

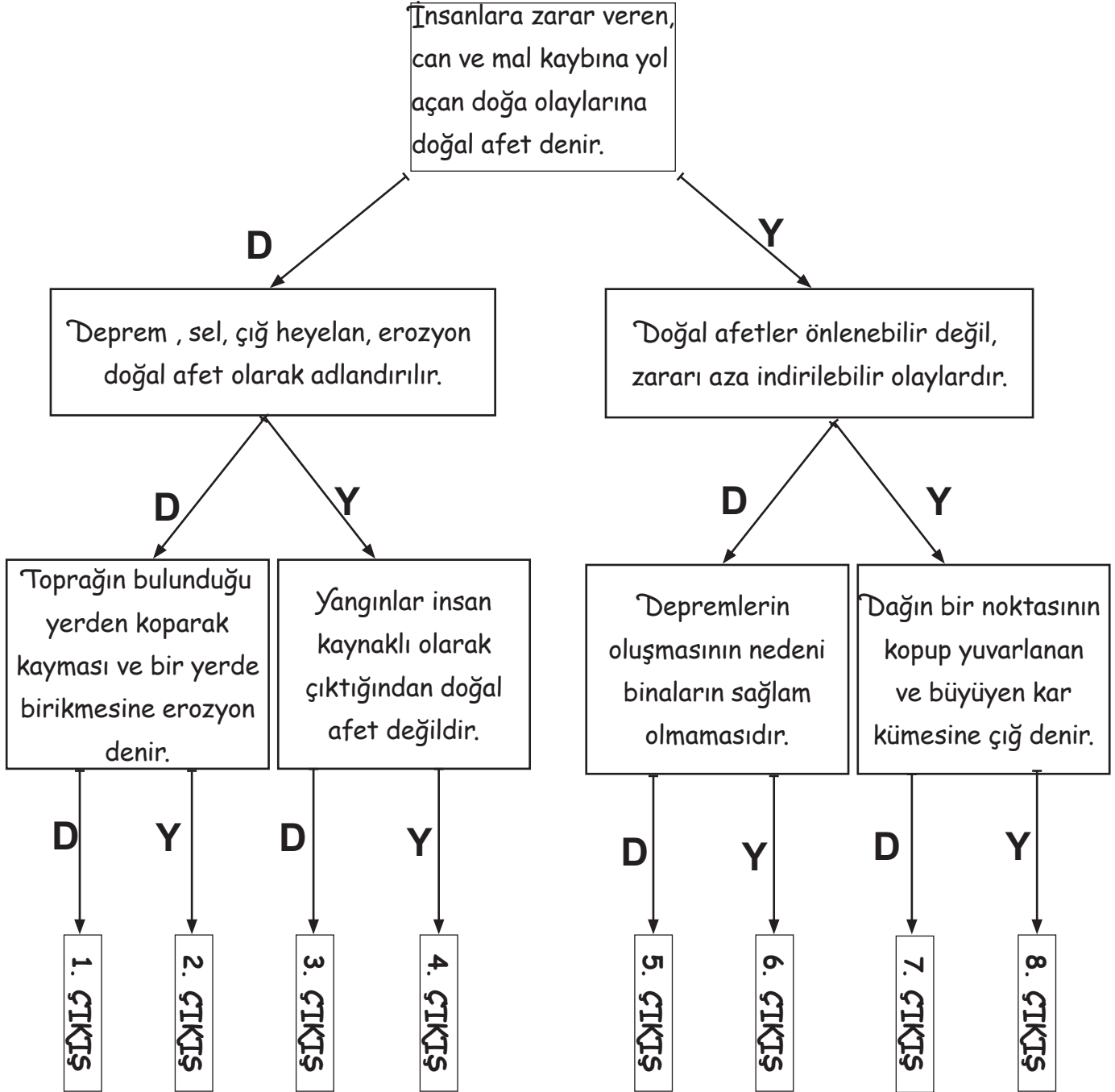
(.....) Ailede çocukların bakımından anne - baba sorumludur.

(.....) Ev ödevlerini zamanında yapmak sorumluluğumuzdur.

(.....) Müzik dinlemek bir hak, müzik dinlerken sesini fazla açmamak bir sorumluluktur.

(.....) Sorumluluk duygusuna sahip bir öğrenci ailesinden izin almadan sokağa çıkar.

H) Aşağıda verilen bilgileri doğru ve yanlış olma durumuna göre değerlendirdiğinizde kaçınıcı çıkışa ulaşacağınızı bularak ulaştığınız çıkışı verilen boşluğa yazınız.

1. Aşağıdakilerden hangisi, vatandaşlık görevlerini yerine getiren etkin bir vatandaş tarafından söylenmiş olamaz?

- A) Sorunlarımı çözerken başkalarının hak ve özgürlüklerini de göz önünde bulundururum.
- B) Sorunlarımın çözümünde yasalara uygun hareket ederim.
- C) Etrafımda beni ilgilendirmeyen sorunlara aldırış etmem.
- D) Bir vatandaş olarak haklarımı bilirim.

2. Haklarını ve sorumluluklarını bilen ve buna göre hareket eden kişiler birer etkin vatandaşdır.

Buna göre etkin bir vatandaşın aşağıdakilerden hangisini yapması beklenmez?

- A) Anlayışlı ve yardımseverdir.
- B) Askerlik görevini yerine getirir.
- C) Kanunlara ve kurallara uyar.
- D) Kendi hatalarını başkasına yükler.

3. Sosyal bilgiler dersi sayesinde ..... bireyler oluruz.

Verilen cümlede boş bırakılan yer, aşağıdakilerden hangisi ile tamamlanamaz?

- A) Vatanını ve milletini seven
- B) Tarihi ve doğal güzellikleri tahrip eden
- C) Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkan
- D) Milli ve manevi değerleri benimseyen

4. Sorumluluk sahibi bir öğrenciden aşağıdaki davranışlardan hangisini yapması beklenmez?

- A) Okul kurallarına uymak
- B) Okul eşyalarına zarar vermeden kullanmak
- C) Ödevlerini zamanında ve düzenli yapmak
- D) Derslere sürekli geç kalmak

5. İnsanların karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıklarını, birbirlerinin görüş ve inanışlarını saygı ve hoşgörü ile karşılamaları gerektiğini benimser.

Yukarıdaki davranış hangi dersin genel amaçları içinde kazandırılır?

- A) Sosyal bilgiler   B) Türkçe
- C) Fen bilimleri   D) Matematik

6. **I. Kurallara uymak**

II. Başkalarının haklarına saygı göstermek

III. Bizleri ilgilendirmeyen insan hakları ihlallerine duyarsız olmak

IV. Kuralları ihlâl edenlere karşı usulüne uygun şekilde karşı çıkmak.

Yukarıda verilenlerden hangisi toplumun bir bireyi olarak göstermemiz gereken davranışlardan biri değildir?

- A) I   B) II
- C) III   D) IV

7. Aşağıdakilerden hangisi, bireyin evdeki rollerinden biri değildir?

- A) Kardeş B) Öğretmen
C) Baba D) Anne

8. Suriye'deki savaşı nedeniyle okula gidemeyen Farah okuma yazma öğrenememiştir. Aynı zamanda Farah bebekken olması gereken aşılarda zamanında olamamıştır.

Farah sırasıyla hangi haklardan mahrum kalmıştır?

- A) Yaşama-egitim
B) Sağlık-yaşama
C) Beslenme- oyun oynama
D) Eğitim-sağlık

9. 15 Temmuz Demokrasi Meydanında gerçekleşen trafik kazasına şahit olan Elif o gün çok korkmuştur. Kazada bir anne ve kızı hafif yaralanmıştır. Yaralıların yardımına mesaisi tam bitmek üzere olan ambulans ekibi gönderilmiş ve ekip evine daha geç bir saatte dönmek zorunda kalmıştır. Olayı akşam haberlerinde izleyen Yeliz Hanım'ın aklına geçen yıl yaptığı kaza gelmiştir.

Anlatılan kaza örneğinde bir olayların sahip olabileceği hangi durumdan bahsedilmiştir?

- A) Olayın tek boyutluluğu
B) Olayın çok boyutluluğu
C) Olayın nedenleri
D) Olayın suçluları

10. Aşağıdakilerden hangisi sahip olduğumuz sorumluluklardan biri değildir.

- A) Eğitim almak
B) Ders çalışmak
C) Sınıfımızı temiz tutmak
D) Okula zamanında gelmek

11. Aşağıdakilerden hangisi sosyal bilgiler dersinin amaçları arasında yer almaz?

- A) Bireyin sosyalleşme sürecine katkıda bulunmak.
B) Kültürel değerlerin öğrenilmesini sağlamak.
C) Solunum sistemini öğretmek.
D) Hak ve sorumluluklarının bilincinde bireyler yetiştirmek

12. Ortak bir amaç için bir araya gelen ve en az iki kişiden oluşan insan topluluğuna "grup" denir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi gruba örnektir?

- A) 5-B sınıfı öğrencileri
B) Cadde yürüyen insanlar
C) Alışveriş yapan insanlar
D) Durakta bekleyen yolcular

13. Alper okulda öğrenci iken futbol takımında kaptandır.

Bu duruma göre Alper'in gruplarda üstlendiği roller için aşağıdaki yargılardan hangisine varılamaz?

- A) İnsanlar içinde yer aldıkları gruba göre rolleri değişebilir.
- B) Alper okulda öğrenci rolündeyken futbol takımında kaptan rolündedir.
- C) İnsanların içinde yer aldıkları gruplar değişse bile rolleri değişmez.
- D) Alper farklı gruplar içinde farklı roller alabilir.

14. Bir olayın birden çok nedeni veya sonucu olabilir. Buna bir olayın çok boyutluluğu denir.

Verilen bilgiye göre aşağıdakilerden hangisi bir olayın çok boyutluluğuyla ilgilidir?

- A) Ten rengimizin siyah olması
- B) Zincirleme bir trafik kazasının olması
- C) Cep telefonu almamız
- D) Sarışın olmamız

15. Çocuklar yetişkinlerin her yaptığını yapamazlar. Bakıma muhtaç oldukları için korunmaya muhtaçtırlar. Yetişkinler tarafından oluşturulacak kurum ve haklara ihtiyaçları vardır. Bu nedenle Birleşmiş Milletler kendi bünyesinde çocuklar için önemli bir birim oluşturmuştur.

Bu birim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) ILO
- B) WHO
- C) UNESCO
- D) UNİCEF

16. Aşağıdakilerden hangisi Sosyal Bilgiler dersinin bireye kazandırdıklarından biri değildir?

- A) Dilimizi etkili ve güzel kullanmayı sağlar.
- B) Yaşamımıza yön veren bazı değer ve beceriler kazandırır.
- C) Tarihimizi ve ülkemizle birlikte dünyadaki kültürleri tanıma fırsatı sağlar.
- D) Yaşadığımız çevreyi, ülkemizi ve dünyayı daha iyi tanımayı sağlar.

17. Tanık olduğumuz olayların birden çok nedeni ve sonucunun olmasına..... denir.

Yukarıdaki boşluğa aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) Etkin vatandaş
- B) Sosyal vatandaş
- C) Neden-sonuç ilkesi
- D) Çok boyutluluk

18. Daha çok resmi niteliği olan, devletin denetim ve kontrolüne açık olan büyük gruplara.....denir.

Yukarıdaki boşluğa aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) Grup
- B) Rol
- C) Kurum
- D) Sorumluluk

19. Gruplar ve kurumlar insanların ortak bir amaç için bir araya gelmeleriyle oluşurlar. İnsanların birlikte yaşamaları ve ihtiyaçları bazı grupların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Yukarıdaki açıklamaya göre aşağıdakilerden hangisi grup değildir?

- A) Müzik Korosu
- B) Atatürk Ortaokulu
- C) Halk Oyunları Kulübü
- D) Resim Kulübü

22. Kişinin üzerine aldığı görevi yerine getirmesine.....denir.

Yukarıdaki boşluğa aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) Hak
- B) Rol
- C) Sorumluluk
- D) Grup

20. Bir iş grup ya da kurumda bir kimse ya da bir şeyin üstüne düşen göreve.....denir.

Yukarıdaki boşluğa aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A) Grup
- B) Rol
- C) Sorumluluk
- D) Hak

23. Aşağıdakilerden hangisi çocukların sorumluluklarından biri değildir?

- A) Evdeki odasını düzenlemek
- B) Mahallede oyun oynamak
- C) Ailenin verdiği işleri yapmak
- D) Derslerine düzenli çalışmak

21. Aşağıdaki grup ve kurumlardan hangisinin rolleri yanlış eşleştirilmiştir?

- A) Spor Kulübü- Koro Şefi
- B) Tiyatro Kulübü-Oyuncu
- C) Aile- Baba
- D) Okul- Müdür

24. Aşağıdakilerden hangisi çocukların haklarından biri değildir?

- A) Mahalle ve okulda oyun oynamak
- B) Okulda eğitim imkânlarından yararlanmak
- C) Hastalandığında doktora gitmek
- D) Okula zamanında gitmek

25. Çocuk yetiştirme yurtları aracılığıyla bazı haklardan yoksun kalan çocukların devlet güvencesiyle korunmasını sağlayan kurum aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Huzurevi
- B) Sosyal Dayanışma Vakfı
- C) Darülaceze
- D) Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu

26. Bir olayın birden çok sebep ve sonucunun olmasına çok boyutluluk denir.

Yukarıdaki açıklamaya göre aşağıdakilerden hangisi çok boyutlu bir olay değildir?

- A) Ali'nin trafik kazası geçirmesi
- B) Ayşe'nin evinde yangın çıkması
- C) Ayşenur'un evindeki televizyonun arızalanması
- D) Ahmet'in deprem yaşaması

27. Haklarını ve sorumluklarını bilerek ülke yönetimine katkıda bulunan kişilere etkin vatandaş denir.

Yukarıdaki açıklamaya göre aşağıdakilerden hangisi etkin vatandaşların özelliklerinden biri değildir?

- A) Kanun ve kurallara uymak
- B) Haklarını kullanmak için her yola başvurmak
- C) Sorumluluk bilinciyle hareket etmek
- D) Vergileri düzenli ödemek

28. Aşağıdakilerden hangisi çocuk hakları sözleşmesine göre çocukların haklarından biri değildir?

- A) Çalışma Hakkı
- B) Yaşama Hakkı
- C) Din ve vicdan özgürlüğü
- D) Düşünce Özgürlüğü

29. Aşağıdaki hak ve sorumluluk eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

- A) Eğitim için okula gitmek - Hak
- B) Odayı temiz ve düzenli tutmak - Sorumluluk
- C) Derste öğretmeni dinlemek - Hak
- D) Arkadaşlarla iyi geçinmek - Sorumluluk

30. Benim adım Mahir 5. Sınıf öğrencisiyim. Kardeşim ile birlikte aynı okula gidiyoruz. Yapılan sınıf oylamasında sınıf başkanı seçildim.

Mahir'in verdiği bilgileri incelediğimizde göre hangi rolü üstlendiğini söyleyemeyiz?

- A) Öğrenci
- B) Abi
- C) Sınıf başkanı
- D) Okul temsilcisi